

شورای عالی حوزه ی علمیه

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه ی ریحانه النبى (صلى الله عليه واله)

شهرستان شادگان

عنوان مقاله

تلویزیون عامل تغییر با آسیب آفرینی فرهنگی

استاد راهنما

خانم نجیبه تمیمی

پژوهشگران

عزیزه منیعات، جمیله موسوی، هاجر ناصری، هاجر بوستانی، ایمان صوفی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند امروزه تلویزیون عضوی از خانواده است و برخی آن را بیگانه ای می‌دانند که خود را بر خانواده تحمیل کرده است. به هر ترتیب اکنون در سراسر جهان، تلویزیون در کانون خانواده حضوری پر رنگ و مؤثر دارد، فرهنگ هر کدام از کشورها تحت تأثیر آن دگرگون و دچار تغییر و تحول جدی شده است. این رسانه در مواردی باعث هدایت جوامع ولی در مواردی باعث تخریب فرهنگ انهدام خانواده و... می‌باشد. رسانه گروهی همچون تلویزیون، می‌تواند عامل آسیب جامعه باشد چون فرهنگ آموختنی و منتقل شدنی است و آسان می‌تواند واقعیات فرهنگی رانسل به نسل انتقال دهد، در این صورت فرهنگ جامعه را به جهت منفی تغییر دهد و فرهنگی ضد فرهنگ اصیل هر جامعه برای آنها قرار می‌دهد. در این مقاله با توجه به تعریف تلویزیون، فلسفه و ظایف اجتماعی آن، تأثیرات و آسیبها و تغییراتی که این رسانه بر فرهنگ یک جامعه ایجاد کرده است را مورد بررسی قرار داده ایم.

واژه های کلیدی: تلویزیون، فرهنگ، جامعه، خانواده.

عصری را که اکنون ما، در آن زندگی می‌کنیم عصر ارتباطات نام دارد. و وجه مشخصه‌ی آن تسلط وسایل ارتباط بر زندگی اجتماعی سیاسی و فرهنگی انسانها می‌باشد. این عصر برای از بین بردن افکار عمومی هر جامعه و قدرت وسایل ارتباطی آن نگاه می‌کند. در این عصر رسانه‌ها عنصری نو پدید آورده اند؛ در تمامی ارکان جامعه سایه افکنده اند و وسایل ارتباط جمعی مظهر ارتقای فناوری انسان می‌باشد و بیشترین تأثیر فرهنگی را از بین همهٔ ابزار جدید ساخته دست انسان بر جا می‌گذارند و در هنگام ورود جامعه و بشر به هزارهٔ سوم میلادی خود رسانه‌ها هستند که حرکت جامعه‌های انسانی به سوی آینده را موجب می‌شوند، وسایل ارتباط جمعی در به وجود آمدن و پیدایش عادت‌های تازه، تکوین فرهنگ جهانی، تغییر در رفتار، نگرش‌ها و عادات انسان‌ها، کوتاه کردن فاصله‌ها و همسایه شدن ملت‌های دور دست نقش مهم و عمیقی بر عهده داشته و دارد. رسانه‌ها با سیر اطلاعات و اخباری که به طور دائمی در جامعه سرازیر می‌کند مغزها را برای فکر کردن تحریک می‌کند و آنها را از حالت انفعال خود بیرون می‌آورد. اما این موفقیت در صورتی است که اطلاعات تازه و درستی در اختیار داشته باشد. تلویزیون یکی از وسایل ارتباطی می‌باشد که در مفهوم آن عامل ارتباطاتی که می‌تواند پیام را برای مخاطبان انتقال دهد؛ است. تلویزیون یک ابزار است، مادامی که می‌تواند سرویس دهی سازنده و سالم داشته باشد، بی‌اشکال است؛ همچنان نمی‌تواند آن را صد درصد پذیرفت. اما تجربه نشان می‌دهد که برای بسیاری از افراد ظرفیت استفاده‌ی سالم و درست از این رسانه وجود ندارد. انسان دارای هویت‌های متعددی است که هویت فردی، اجتماعی، ملی، مذهبی و قومی از آن جمله‌اند که تحت تأثیر رسانه‌های جمعی قرار گرفته‌اند.

تلویزیون به دلیل ویژگی‌های خاصی که دارد، پیوندی آسانتر و ژرف‌تر با مردم برقرار می‌کند و اثری فزونی‌تر سریع‌تر بر اندیشه‌ها و رفتار و کردار یکایک افراد جامعه می‌گذارد. استکبار از دیر زمان نقش این پدیده‌ها را دریافته و کنترل آنها را به دست گرفته است. بی‌ارزش جلوه دادن فرهنگ، آیین، رفتار و کردار بومی جوامع مورد تهاجم از یک سو و ارائه الگوهای ایمان سوز و شیوه اندیشه، پوشش، مصرف و...، از سوی دیگر بخشد از برنامه‌هایی است که تبلیغات جهت‌دار استکباری، روزانه به سمت آنتنهای تلویزیونی در سراسر جهان می‌فرستد. امام خمینی (ره) در فرازی از سخنان خویش، درباره این پدیده تمدن جدید می‌فرماید: «دستگاه تلویزیون چنانچه من آن را کرارا گفته‌ام، یک دستگاهی است که حساسترین دستگاه‌های تبلیغاتی هر کشوری است که هم از طریق بصر و هم از طریق سمع، از آن استفاده می‌کنند و آن طوری که مردم به تلویزیون توجه می‌کنند، به هیچ دستگاهی آنطور توجه نمی‌کنند، از دستگاه کوچکی که برای بچه‌ها و دیگران گذارده می‌شود؛ اگر این دستگاه اصلاح بشود و برنامه‌های آن، برنامه‌های اصلاح باشد، امید است که یک مملکت اصلاح بشود. و اگر این دستگاه یک دستگاهی باشد که نظیر همان زمان طاغوت باشد، مردم به همان حال باقی می‌مانند».

از جمله منابع مهم تأثیر گذاری تلویزیون در عرصه ی فرهنگی میباشد و بر فرایند شکل دهی هویت فرهنگی در همه جوامع و نیز جامعه مداخله می کنند ؛ بنابراین می توان این سؤال را مطرح کرد که آیا تلویزیون توانسته است تأثیر شایان ذکری بر فرهنگ داشته باشد؟

رسانه های جمعی و تلویزیون به طور خاص از جمله منابع مهم تأثیرگذار در عرصه فرهنگ به شمار می آیند و بر فرایند شکل دهی هویت فرهنگی در همه جوامع و نیز جامعه مداخله می کنند . تلویزیون به عنوان ابزاری قدرتمندتر از دیگران عمل می کند و در لباس رسانه ای جمعی تحت می تواند همانند یک مرکز قدرتمند فرهنگی، هویت های گروهی ، قومی و ملی را که از جمله ارکان و زیر بنای هویت جامعه محسوب می شوند ، تحت تأثیرات مثبت و منفی قرار دهند و با بهره گیری از فنون ارتباطی بر ایده ها و نگرش های فرهنگی مردم تأثیرگذارند. ما از این رسانه دارای یک فرهنگ تلویزیونی هستیم ؛ تولد هر رسانه ی ارتباطی جدید باعث ترس و نگرانی از قدرت مخرب آن بر مخاطبان بوده است و کار به جایی رسیده که در موارد متعددی تلویزیون به عنوان عامل مشکل ساز جوامع معرفی شده است که موضوع تأثیر رسانه ها بر مردم حاکی از نحوه ی رفتار مردم با رسانه ها است. لذا شناخت این موضوع که برنامه های تلویزیون اولاً: به لحاظ هویتی تا چه اندازه بر مخاطبان خود اثر گذار است ؟ ثانیاً: این تأثیرات ، سازنده اند یا مخرب ؟ ثالثاً: چگونه می توان کانال تأثیر گذاری این رسانه در حفظ هویت جامعه هدایت کرد ، حائز اهمیت است؟

بنابراین ممکن است مرزهای حیا، وفاداری به خانواده و همسر، نوع پوشش و ... مورد هجوم قرار بگیرد. این سریال ها با «اصالت بخشیدن به لذت» هدف تازه ای را برای افراد جامعه بیان می کنند که پیش گیری آن اخلاقیات و اعتقادات ما را متلاشی خواهد کرد. (فصلنامه ی فرهنگی اجتماعی سیاسی، پویا، ۱۳۷۴، ص ۱۸).

از آنجا که تلویزیون به صورت شگفت انگیزی در دسترس است و می تواند یک کودک را از حرکت باز دارد؛ این در صورتی است که والدین در زندگی روزمره خود بدان متکی می شوند ؛ در زمانی که والدین نیاز دارند خودشان را از مراقبت کودک رها سازند ، به تدریج ، حضور قدرتمند و نفاق افکنی را در زندگی خانواده پیدا می کند. (رجبی نیا، ۱۳۸۹، ص ۱۱۱).

۹-۳-۱ اعتیاد

یکی از اثرات منفی معتاد شدن به دلیل این وسیله ارتباطی است که اگر در زمان معین بدان دست نیایم باعث از بین رفتن تعادل در انسان می گردد. البته دست یافتن به آن هم چندان مشکل نیست ولی اعتیاد به آن باعث تلف شدن وقت و قدرت فکر و اندیشه را از انسان می گیرد.

کودکان وقتی صحنه های خشونت را می بینند نمی توانند بین صحنه های واقعی و غیر واقعی تعیین دهند و در آنها افکاری القا می شود که باعث روی آوردن آنها به سوی عوامل مخرب و ضد اجتماعی می شود. و در واقع افراد بیننده را رونگر به بار می آورد و اندیشه ی عمیق و تحلیل را از انسان می گیرد. (اسحاق، سایت اشک).

۱۰-۳-۱ پخش سریالهای دنباله دار

یکی از اصلی ترین سیاستهای شبکه های تلویزیون برای جذب و حفظ مخاطبان خود، پخش سریالهای دنباله دار به جهت هیجان و حالت تعلیقی که در متن داستان دارد، مخاطبان را به دنباله ی خود می کشاند که باعث ترویج تفکر تغییر زمانه برای تغییر متعارف می شود ؛ افرادی که دارای باورهای سنتی و دینی هستند دست به خواسته های این شبکه ها نمی دهند . براین اساس است که این شبکه ها ی تلویزیونی تغییر نگاه مخاطبان به پای بندهای ملی و مذهبی و القای این افکار انحرافی هستند (عباسی ولد ی، ۱۳۹۳، صص ۷۹-۷۸).

۱۱-۳-۱ تحریک و تغییر در الگوهای مصرف و از بین بردن تعادل روانی انسانها

رسانه ها از طریق تبلیغات گسترده تجاری، در واقع تمایل به مصرف زدگی و گرایش به زیاده خواهی را تشدید می کنند که باعث می شوند جامعه رو به میل به زیاده خواهی و تنوع طلبی شود . رسانه ها با تحریک نیاز و میل مصرف گرایی افراد جامعه و همچنین ایجاد نیازهای مصنوعی ، به نوعی موجب از بین بردن تعادل روانی انسانها می شوند (رسولی، حسین نژاد، ۱۳۹۰).

زمان زیادی از برنامه های شبکه های تلویزیون به تبلیغات کالاهای مختلف روی آورده است که این تبلیغات آنچنان با جذابیت و پرتکرار ارائه می شوند که مخاطب خود را به خرید آن و ترغیب وسوسه می کند ؛ که نتیجه آن چیزی جز افزایش مصرف گرایی ندارد. (آسیب ها و پیامدهای منفی شبکه های ماهواره ای بر خانواده ها، ۱۳۹۳).

نتیجه گیری

تأثیر رسانه به ویژه تلویزیون بر مخاطبان انکار ناپذیر است: از کارکردهای عمده تلویزیون آموزش و اطلاع رسانی است. تلویزیون، جاذبه های محتوایی برای بینندگان به همراه دارد می تواند از طریق فنون ارتباطات اقناعی ، پیام خود را کارآمدتر منتقل کند.

تحلیل در مورد آثار تلویزیون بر جامعه انجام دادیم مثلاً کسانی که ساعات مکرری، جلوی تلویزیون می نشینند بد بین تر ، منزوی تر از بقیه ی مردم هستند و تلویزیون توانای این را دارد که تمرکز و توجه انها را کمتر کند و باعث می شود که فرصت مطالعه را از آنها بگیرد. بنابر این کسانی که برنامه های خشن تلویزیونی رامی بینند رفتار خشنی از خود نشان می دهند . و نکته ی دیگر اینکه گستره ی وسیعی از عوامل می تواند در نمایش رفتار خشونت بار مؤثر است که تلویزیون یکی از عوامل ایجاد آن است . این تحقیق تأثیر تلویزیون بر زندگی باعث شده که باید آگاهانه از تفاوت زندگی واقعی و دنیای ساخته ی تلویزیون با خبر باشند.

تلویزیون قدرت و تأثیر ی آن بر مخاطب بیشتر است. اغلب مخاطبان از سواد رسانه ای کمتر بهره دارند و قدرت درک نحوه ی کار رسانه ها و معنی سازی آن برای مشکل می باشد در این صورت رسانه در حیات فرهنگی جامعه تسلط پیدا می کند و تقریباً هم اطلاعاتی که از طریق تلویزیون کسب کرده «رسانه ای شده» و تا قادر بر مدل های ارزش و رفتاری پر قدرتی را خلق کرده و بدون آنکه خود آگاه ما را فعال کنند، بر ما تأثیر می گذارند.

فهرست منابع

۱. ریاحی، محمد رضا، کتاب ایران و آمریکا توسعه تضاد در بستر قدرت نرم رسانه، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، چاپ دوم، ۱۳۹۰.
۲. دالگرن، پیتر، شفقتی، مهدی، تهران، سروش و انتشارات صدا و سیما، چاپ اول، ۱۳۸۰.
۳. ویلیامز، کوین، قاسمیان، رحیم، درک تئوری رسانه، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۶.
۴. احمد زاده، کرمانی، روح الله، باز اندیشی در فرهنگ و رسانه، تهران، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۵. آوینی، مرتضی، آینه ی جادو، چاپ چهارم، ۱۳۸۶.
۶. محمدی، احسان، گفتگوی تمدن ها، تهران، مؤسسه فرهنگی انتشارات زهد، چاپ اول؟، ۱۳۸۰.
۷. ام استوارت، لاند بای هورونات، آریابی نیا، مسعود، چاپ دوم، ۱۳۸۵.
۸. هدایتخواه، ستاره، زیور عفاف، چاپ اول، ۱۳۷۴.
۹. عباسی ولدی، محسن، بشقاب های سفره پشت بام مان، قم، انتشارات جامعه الزهرا (علیها السلام)، ۱۳۹۳.

۱۰. سمواتی، زهره، سلطه رسانه ای صهیونیسم در آمریکا، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۳.
۱۱. مهیمنی، محمدعلی، گفت و گوی فرهنگ و تمدن ها، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۹.
۱۲. صفاتاج، مجید، صهیونیسم و رسانه، قم، چاپ اول، ۱۳۸۸.
۱۳. آنجلس، سارا، شکرخواه، یونس، ارتباطات، تهران، نشر آتش، چاپ اول، ۱۳۷۸.
۱۴. امیری، ابوالفضل، تهدید نرم: تهاجم فرهنگی، ناتوی فرهنگی و راهکارها، تهران: پگاه، ۱۳۸۶.
۱۵. رجبی نیا، داود، قاب جادو: (آسیب های تلویزیون و اینترنت در غرب)، قم، مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما، ۱۳۸۹.
۱۶. فصلنامه تحلیلی، سیاسی، اجتماعی، طنین اندیشه، سازمان بسیج جامعه زنان کشور، معاونت بررسی و تحلیلی، شماره نوزدهم، زمستان ۱۳۹۲.
۱۷. فصلنامه ی فرهنگی، اجتماعی و سیاسی پویا، شماره ۱۳۷۸، ۱۰.
۱۸. ویژه نامه ی فرهنگی - سیاسی تبلیغ، شماره ۱۳۹۲، ۱۹.
۱۹. نشریه ی تربیتی، بصیرتی، معرفتی شجره طیبه صالحین، قم، ۱۳۹۲.
۲۰. سایت مصاف.
۲۱. رسولی، زهره، حسین نژاد، فهمیه، نقش رسانه های جمعی در بروز و پیشگیری از آسیب های اجتماعی، سایت پایگاه اطلاعات علمی جهاد و دانشگاه، ۱۳۹۰.
۲۲. شهبازی، وحید، تأثیرات مخرب تلویزیون، وبلاگ مددکاری اجتماعی، socialworkers.blogfa.com.
۲۳. موسی الرضا حیدری، نقش رسانه های جمعی در گسترش انحرافات اجتماعی زنان سایت بی وطن ۷۲.
۲۴. اسحاق، محمد، تلویزیون و اثرات آن، سایت اشک.

